

H

Helle Metslang, kellele tõi keeleuuhinna viljakas ja mitmekülgne töö grammatika uurimisel, keeleteoimetajate ja keeleteaduste põlvkondade harimisel ning keelehuviliste innustamisel, ajab grammatikavagu sama pühendunult kui Ferdinand Johann Wiedemann.

INNA GRÜNFELDT
inna.grynfeldt@
virumaateataja.ee

Ferdinand Johann Wiedemanni keeleuuhinnaga pärjati teid Eesti sünnipäeval, aga alles nüüd varasügisel kohtusite oma nimipuuga Väike-Maarja keeletammikus. Kuivõrd olete suvel, mil ehk keeletööst rohkem mahti, jõudnud mõtiskleda selle üle, mida Wiedemanni keeleuuhind teile tähendab?

See on väga suur au, et on loetud mind nende hulka, kes eesti keele heaks on nii palju teinud, ja otsustatud mulle Wiedemanni keeleuuhind anda. See on maailmas üldse väga haruldane auhind. Pean väga lugu Eesti riigist, kes selle auhinna on teinud riiklikuks, võrdseks teiste riiklike auhindadega.

Tunnen kogu aeg, et olen ajahädas. Ega suvel ka ei olnud eriti tagasivaatamise hetke. Tegemata tööd ei anna tagasivaatamiseks aega – võibolla olen võtnud liiga palju asju teha.

Kui nüüd üritada tagasi vaadata, siis tundub, et tööpoolest, midagi on ikka tehtud küll. Kümme doktoranti on tööd ära kaitsnud. Eesti keeleteaduses on mõnigi inimene, kes on minu käe alt läbi käinud. See teeb rõõmu. Muides, olin Reet Bobõlski, Rakveres tubli emakeeleõpetaja teadusmagistritöö juhendaja.

Palju toredaid keeleinimesi on ümberringi, kellega igasuguseid asju teha. See on tore.

Kui palju on teie töös ja uurimisvaldkonnas kokkupuuteid Ferdinand Johann Wiedemanni teadustööde ja -pärandiga?

Wiedemann oli haruldane teadlane, ta jõudis väga palju ära teha: mitme keele grammatikad ja sõnaraamatud, sealhulgas eesti keelele. Wiedemanni eesti keele grammatika oli suur ja põhjalik, meie keele esimene teaduslik deskriptiivne – kirjeldav – grammatika. Seal leiab ikka veel mõne uue asja, mis on tegelikult hästi unustatud vana.

Asusin pärast ülikooli tööle eesti keele instituudis – siis oli see keele ja kirjanduse instituut – grammatikarühmas. Oli aasta 1974. Just siis moodustati grammatikarühm, sest sada aastat oli mööda läinud, aga suurt korralikku, põhjalikku grammatikat ei olnud tehtud. Asusime seda grammatikat siis koostama.

Missugune on grammatiku töö ja mis on grammatikailmas ajaga muutunud?

Suurte grammatikate tegemises osalen teist korda – juhin eesti keele grammatika koostamist. See on praeguse aja keeleteaduse ja uurimistulemuste seisukohtadele vastav grammatika.

See on kolmas, kui võtta, et Wiedemann oli esimene suure põhjaliku grammatika koostaja ja järgmine oli grammatika, mida tegime 1970. aastatest 1990. aastateni.

Siis oli tehnika teine – ei olnud arvuteid, ei olnud korpusi, ei olnud ka nii palju eelnevaid uurimusi, pidime ise uurima. See kõik võttis meil palju aega, kuni 1990. aastatel ilmus “Eesti keele grammatika” kahes köites.

Vahepeal on lisandunud palju uurimistulemusi, palju noori teadlasi on juurde tulnud. Eestis on noortel ikka väga head võimalused uurida, sest kõigest hoolimata on kõrghariduse rahvusvahelistumine olnud üks riiklikke prioriteete. Noored on saanud käia välismaal õppimas ja konverentsidel ning meile on tulnud külalisõppejõude teistest maadest loenguid pidama.

Meie noor keeleteadlaskond on väga tubli. Seetõttu oleme praegu palju targemad, kui olime 20–30 aastat tagasi. Juhingi praegu selle grammatika koostamist, mis on käsikirjas tegelikult juba valmis. Nii et tõesti – Wiedemannist edasi.

Olete siis sõna kõige otsesemas mõttes Ferdinand Johann Wiedemanni mantlipärija.

Mingitpidi küll, aga eks neid pärijaid on ikka palju.

Missugune paistab teile kui grammatikule eesti keele seis ja areng praeguses ajas? Kuivõrd on vaja muretseda internetikeele ja muude võimalike keelemuutuste põhjuste pärast?

Keelel on palju variante ja iga variant on eripärane vastavalt sellele, kes teda kasutab ja mis kanalil kasutab. Tõesti, meil on tulnud lisaks kirjalikule ja suulisele kanalile netikanal, mis tegelikult ühendab mingeid jooni suulisest ja kirjalikust suhtlusest.

Netisuhtlus on spontaanne ning sarnaneb selle poolest suulise suhtlusega, samas on see kirjalik, mistõttu on vaja väljendada lühemalt ja selleks tuleb mingeid lühendeid kokku leppida. See on selline uus, alles kujunev omaette register.

Ei kao see kirjakeel kuhugi. Kirjakeele ülesanne on olla rahvast ühendav avaliku ja ametliku suhtluse keel ja selle kõrval on igasugused muud variandid. Keel ongi terve ja elus, kui tal on palju variante, milles ta elab. Tema põhistruktuur on ikkagi see tuumstruktuur, grammatika kondikava, ja see on küllaltki püsiv.

Kunagi mõjutas eesti keelt saksa keel, siis vene keel, nüüd inglise keel. Kas eesti suudab oma selgroogu hoida ja püsida?

Teinekord saab teisest keelest päris head eeskujude võtta. Ega võõraste mõjude vastu ei tasu nii väga sõida. Neid tuleb vaadata terava pilguga ja mõtle misega. Üks tsitaat, mille ma oma keelepäeva ettekande lõppu panin ja mida ikka aeg-ajalt kordan, on Henn Saarilt: “Asjade loomulik käik ja loogika tunnuseks on see, et sajandite isevool toob keelde kolmesuguseid muu-

HELLE METS LANG: “Ei kao see kirjakeel kuhugi”

Keel ongi terve ja elus, kui tal on palju variante, milles ta elab, on veendunud Wiedemanni keeleuuhinna laureaati Helle Metslang, kes juhib kolmanda suure eesti keele grammatika koostamist.

tusi. Ühed kas halvendavad väljendus- suutlikkust või teevad keelt asjatult keerulisemaks. Teised on selle poolest ükskõiksed. Kolmandad parandavad väljendusvõimet ja võimaldavad keelt kasutada ka uutes ajaloolistes olukordades.” Vastavalt sellele tuleb siis muutustesse suhtuda – kas toetada või mitte toetada. Tuleb lihtsalt ise tark olla, vähemalt korraldatud keele osas. Spontaansed keelevariandid kehtestavad juba ise oma reegleid.

Mis teeb praeguses keeleteaduses teile rõõmu?

Ikka variantide paljusust ja teiselt poolt see, et meil on palju inimesi, kes seda süvitsi vaatavad ja targemaks saavad. Pluss see, et kogutakse kokku suured andmekogud.

Eesti keele instituudis on sõnaveeb, kuhu pannakse kokku kõik sõnavara allikad, mis meil olemas on. On palju eraldi sõnaraamatuid tehtud, aga oluline on just sõnavara koondamine ühte portaali, kust tulevad teinekord välja ka vastuolud ühe ja teise allika vahel ning neid arutatakse omavahel. Keeleinfo koondamine – et see on kusaigil olemas ja kättesaadav.

Teiselt poolt muidugi see, et jälle on tehtud – ja praegu ka juba valitsusele üle antud – eesti keele arengukava, seekord aastateks 2021–2035. Arengukava eesmärk on “tagada eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevasele õigusele ja võimalusele kasutada Eestis eesti keelt”. Põhilised suundumused on eesti keele väärtustamine ja õiguslik kindlustamine, eesti keele kasutamine õppes ja hariduses, samuti eesti keele taristu, mille alla kuuluvad keeletehnoloogia, eesti keele korraldamine, eesti keele uurimine.

Keeletehnoloogia teeb ka rõõmu. Tehisintellekt, mida arendatakse Eesti riigi haldussuutlikkuse jaoks, põhineb eesti keelel. See on tore, et eesti keeletehnoloogia leiab järjest uusi rakendusi, kasvõi koroonadetektiviivide appi tulev robot.

Rõõmubast see, et arvutisse pandud eesti keel on järjest parema kvaliteediga ja suudab järjest rohkem ära teha. Ka masintõlke areng. Meil tahakse mitmes keeles teadust, aga arvan, et kui masintõlge ükskord nii hea järje peale jõuab, et masin suudab adekvaatselt tõlkida, võib tõesti välisõppejõud pidada loengut võõrkeeles ja masin tõlgib selle eesti keelde. Tundub saavad aru ja ei ole probleemi.

Rõõmubast see, et arvutisse pandud eesti keel on järjest parema kvaliteediga ja suudab järjest rohkem ära teha. Ka masintõlke areng. Meil tahakse mitmes keeles teadust, aga arvan, et kui masintõlge ükskord nii hea järje peale jõuab, et masin suudab adekvaatselt tõlkida, võib tõesti välisõppejõud pidada loengut võõrkeeles ja masin tõlgib selle eesti keelde. Tundub saavad aru ja ei ole probleemi.

Rõõmubast see, et arvutisse pandud eesti keel on järjest parema kvaliteediga ja suudab järjest rohkem ära teha. Ka masintõlke areng. Meil tahakse mitmes keeles teadust, aga arvan, et kui masintõlge ükskord nii hea järje peale jõuab, et masin suudab adekvaatselt tõlkida, võib tõesti välisõppejõud pidada loengut võõrkeeles ja masin tõlgib selle eesti keelde. Tundub saavad aru ja ei ole probleemi.

Kas masinal ikka jätkub tõlkimiseks eestikeelset oskussõnavara, kui mõelda ülikoolis õpetatavate erialade paljusele? Eesti ülikooli koidikul loodi ja arendati terminoloogiat sihitavalt, aga kuidas on lood praegu?

See on hästi mitmetahuline küsimus. Ma pole nende arengutega väga hästi kursis, aga on oskusekeele komisjonid, kus on nii erialainimesed kui ka keeleinimesed. Kuna erialakeeled täienevad pidevalt uute mõistetega, töö käib. See info on koondatud eesti keele instituuti ja instituut seda ka koordineerib.

Arvan, et mõnel erialal vähem, mõnel rohkem, aga igatahes eestikeelset oskussõnavara arendatakse kõigil aladel.

“Maahommik” püüdis lindile kanade elu lasteaias

Üleele väisas Lääne-Virumaal rahvusringhäälingu telesaade “Maahommik”. Suurde plaani seati mitmed vinged tegijad. Teiste seas võeti kaadrisse Kauri lasteaia kanad ja Porkuni paemeister Ain Aasa.

Üks kaader, mida kaurilased telesaatest näha loodavad, on seotud väikese poisiga Georgiga, kes seisib kanakarja läheduses ja nosis õunapuu alt leitud sibulõuna. Tema käeke ulatus täpselt ka-

nadeni. Üks julgem kana teiste seast tuli silmapilk õuna nokkima. Niimoodi kahekesi mõnus sügisand ära söödi.

Kauri lasteaia kanadega tegelemise eestvedaja, lasteaiaõpetaja Heidi Jakobson rääkis, et “Maahommiku” saatepere sai lasteaia kanakasvatusest teada Virumaa Teatajast ja niimoodi kohale tuldi.

“Nad tahtsid oma silmaga näha, kuidas kanad ja lapsed realselt laste-

aias koos toimivad,” ütles Jakobson. Ta lüüsi, et jutustati ringmajandusest ja nende kasvuhooest, sellest, mida on kanaprojektiga õpitud ja mis saab kanarammust. “Kõik ainevaldkonnad said läbi võetud – keskkond, emakeel ja matemaatika, soorollid ja peremudel,” loetles Jakobson.

Telesaate “Maahommik” meeskond kohtus sinise kandi erksate, toimekate ja positiivsete inimestega, et nende töid

ja tegemisi ka ülejäänud Eestile tutvustada. Peale Kauri lasteaia jõuti Porkunisse ning kohtuti paemeister Ain Aasaga.

“Lisaks salvestati veel intervjuusid mitmete aktiivsete, fantaasiarikaste ja toredate Lääne-Virumaa inimestega. Eetrisse jõuavad Lääne-Virumaa lood oktoobri- ja novembrikuu “Maahommiku” saadetes,” ütles Tiina Leedu rahvusringhäälingust. (VT)